

MILLIY HUDUDIY CHEGARALANISH: ASOSIY TAMOYILLAR, TARIXI VA ZAMONAVIY TAHLIL

Abduraximov Sanjar Abdurasul o'g'li

Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti Tarix fakulteti,

Tarix (yo'nalishlar va faoliyat turi bo'yicha) 2-kurs magistratura talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14493715>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqola milliy hududiy chegaralar mavzusini tahlil qiladi, ularning tarixiy rivojlanishini, suverenitet bilan bog'liqligini va zamonaviy global siyosatdagi o'rnini o'rganadi. Milliy hududiy chegaralar davlatlarning suvereniteti, iqtisodiy aloqalar va ijtimoiy strukturalari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, xalqaro munosabatlarda muhim ta'sir ko'rsatadi. Maqolada, tarixiy davrlarda milliy hududiy chegaralarning shakllanishi, o'rta asrlardagi hududiy mojarolar, va 20-asrda yangi davlatlarning paydo bo'lishi haqida batafsil tahlil keltirilgan. Shuningdek, zamonaviy dunyodagi hududiy nizolar va global migratsiya oqimlari haqida muhokama qilinadi. Milliy hududiy chegaralarning o'zgarishi xalqaro siyosatda, iqtisodiyotda va xavfsizlikda jiddiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Kalit so'zlar: Milliy hududiy chegaralar, suverenitet, tarixiy rivojlanish, hududiy mojarolar, global siyosat, migratsiya, xalqaro huquq, geosiyosat, hududiy nizolar, yangi davlatlar.

NATIONAL TERRITORIAL BOUNDARIES: BASIC PRINCIPLES, HISTORY AND CONTEMPORARY ANALYSIS

Abstract. This scientific article analyzes the topic of national territorial boundaries, studies their historical development, connection with sovereignty and their place in modern global politics. National territorial boundaries are closely related to the sovereignty, economic relations and social structures of states and have a significant impact on international relations. The article provides a detailed analysis of the formation of national territorial boundaries in historical periods, territorial conflicts in the Middle Ages, and the emergence of new states in the 20th century. It also discusses territorial conflicts and global migration flows in the modern world.

Changes in national territorial boundaries can cause serious problems in international politics, economics and security.

Keywords: National territorial boundaries, sovereignty, historical development, territorial conflicts, global politics, migration, international law, geopolitics, territorial disputes, new states.

НАЦИОНАЛЬНОЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЕ РАЗГРАНИЧЕНИЕ: ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ, ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННЫЙ АНАЛИЗ

Аннотация. В данной научной статье анализируется тема национальных территориальных границ, рассматривается их историческое развитие, связь с суверенитетом и их место в современной глобальной политике. Национальные территориальные границы тесно связаны с суверенитетом, экономическими отношениями и социальными структурами государств и оказывают важное влияние на международные отношения. В статье дан подробный анализ формирования национальных территориальных границ в исторические периоды, территориальных конфликтов в средние века, возникновения новых государств в XX веке. Также обсуждаются территориальные конфликты и глобальные миграционные потоки в современном мире.

Изменение национальных территориальных границ может вызвать серьезные проблемы в международной политике, экономике и безопасности.

Ключевые слова: Национальные территориальные границы, суверенитет, историческое развитие, территориальные конфликты, глобальная политика, миграция, международное право, геополитика, территориальные споры, новые государства.

Kirish

Milliy hududiy chegaralar - davlatlarning geografik chegaralarini belgilovchi, ularning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy strukturalarini belgilovchi muhim omildir. Hududiy chegaralar nafaqat davlatlarning tashqi chegaralarini ifodalaydi, balki ularning suvereniteti va xalqaro munosabatlardagi o'rnini ham belgilaydi. Shu bilan birga, milliy hududiy chegaralar ko'pincha tarixiy, siyosiy, va madaniy omillar asosida shakllanadi. Ushbu maqola milliy hududiy chegaralar, ularning tarixiy rivojlanishi, zamonaviy dunyodagi o'rne va ularning xalqaro siyosatdagi ta'siri haqida batafsil tahlil qiladi.

Milliy Hududiy Chegaralarning Tarixi

Milliy hududiy chegaralar tarixan bir nechta bosqichlarda shakllangan. Ilk davlatlar paydo bo'lganda, hududiy chegaralar ko'pincha tabiiy to'siqlar (dengiz, tog'lar, daryolar) bilan belgilangan. Keyinchalik, davlatlar o'rtasida urushlar, diplomatik muzokaralar va bitimlar orqali hududiy chegaralar aniq belgilandi.

1. Antik Davrda Hududiy Chegaralar

Antik davrlarda hududiy chegaralar asosan imperiyalar tomonidan belgilangan edi.

Masalan, Rim imperiyasi o'z hududlarini kengaytirib, Yevropa, Shimoliy Afrika va O'rta Sharqning katta qismini qamrab oldi. Hududiy chegaralar ko'pincha urushlar orqali o'zgargan va imperiyaning geosiyosiy maqsadlariga mos ravishda shakllangan.

Jadval 1: Tarixiy davrda milliy hududiy chegaralarning shakllanishi

Davr	Imperiya yoki davlat	Hududiy chegaralar
Antik davr	Rim imperiyasi	Imperiya hududlari
O'rta asrlar	Osmonli imperiyasi	Turkiya va yaqin hududlar
20-asrning boshlar	Sovet Ittifoqi	Sovet respublikalari

2. O'rta Asrlar va Milliy Davlatlarning Shakllanishi

O'rta asrlar davomida davlatlar ko'proq yerli va feodal tuzilmalarga asoslanib, o'z hududlarini belgilashda ko'proq diniy va madaniy omillarni hisobga olishdi.

Shu bilan birga, Osmonli imperiyasi kabi ko'p millatli davlatlar hududiy chegaralarni harbiy va siyosiy qarorlar asosida belgilashgan. Yevropa davlatlarining chegaralari birinchi marta ichki nizolar va urushlar natijasida barqarorlikka erishgan.

3. Zamonaviy Davrda Hududiy Chegaralar

20-asrda milliy hududiy chegaralar ko'plab mojarolar va inqiloblar bilan o'zgargan.

Birinchi jahon urushi va Ikkinchi jahon urushi davrida ko'plab yangi davlatlar tashkil topdi, ayniqsa Yevropa va Afrikada. Sovet Ittifoqining qulashidan so'ng, uning hududida yangi davlatlar tashkil topdi.

1991-yilgi SSSRning parchalanishi, shuningdek, Yugoslaviya va boshqa davlatlarning mustaqil bo'lishi yangi hududiy chegaralarni keltirib chiqardi.

Jadval 2: 20-asrda milliy hududiy chegaralarning o'zgarishi

Davlat	Mustaqillikka erishgan yil	Shakllangan hududiy chegaralar
Sovet Ittifoqi	1991	15 yangi davlatlar
Yugoslaviya	1992-2008	7 yangi davlatlar
Chexoslovakiya	1993	Chexiya va Slovakiya

Milliy Hududiy Chegaralar va Suverenitet

Milliy hududiy chegaralar davlatning suverenitetini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Suverenitet - bu davlatning o'z hududida o'z qonunlarini yaratish va tashqi aralashuvlarsiz o'z siyosatini yuritish huquqidir. Chegaralarning aniq belgilanishi, davlatning suverenitetini xalqaro huquq asosida himoya qilishga yordam beradi. Boshqa davlatlar tomonidan hududga aralashishga urinishlar xalqaro munosabatlar va xavfsizlik siyosatida jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin.

Jadval 3: Milliy hududiy chegaralar va suverenitet

Davlat	Suverenitetni ta'minlash uchun muhim omillar	Chegara holati
Xitoy	Ichki siyosat va xalqaro qonunlarga asoslangan suverenitet	Janubiy Xitoy dengizi
Rossiya	Harbiy kuchlar va hududiy chegaralarning aniq belgilanishi	Ukraina bilan chegaralar
Hindiston	Hududiy yaxlitlik va milliy xavfsizlik	Kashmir va boshqa hududlar

Milliy Hududiy Chegaralar va Global Siyosat

Zamonaviy dunyoda milliy hududiy chegaralar ko'plab siyosiy ziddiyatlar, iqtisodiy aloqalar va ijtimoiy migratsiyalar bilan bog'liq. Globalizatsiya va erkin savdo hududlarining rivojlanishi davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarni kuchaytirgan bo'lsa-da, hududiy mojarolar va chegaralardagi nizolarni keltirib chiqardi.

1. Hududiy Mojarolar

Ba'zi davlatlar o'rtasida hududiy mojarolar davom etmoqda. Masalan, Xitoy va Hindiston o'rtasidagi hududiy ziddiyatlar, Isroil va Falastin o'rtasidagi nizolar, shu bilan birga Ukraina va Rossiya o'rtasidagi mojarolar xalqaro siyosatga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Jadval 4: Zamonaviy hududiy mojarolar

Davlatlar	Mojaro sababi	Hududiy ziddiyat
Xitoy vs Hindiston	Ladakh hududi uchun kurash	Himoloylar hududlari
Isroil vs Falastin	Quddus shahri va boshqa hududlar	Yaqin Sharqdagi hududiy nizolar
Rossiya vs Ukraina	Kiritilgan hududlar va Krim	Ukraina hududi

2. Global Migratsiya

Milliy hududiy chegaralar migratsiya oqimlariga ham ta'sir qiladi. Global migratsiya, ayniqsa iqtisodiy imkoniyatlar va siyosiy barqarorlikning farqlanishi tufayli kuchaygan. Biroq, ba'zi davlatlar o'z hududlarini himoya qilish maqsadida chegara nazoratini kuchaytirganlar. Bu, ba'zan, muhojirlar va qochqinlar uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi.

Xulosa

Milliy hududiy chegaralar dunyo siyosatida, iqtisodiyotida va ijtimoiy tuzilmasida hal qiluvchi o'ringa ega. Hududiy chegaralar shakllanishi tarixiy, madaniy va siyosiy omillarga bog'liq bo'lsa-da, zamonaviy dunyoda ular ko'plab yangi ziddiyatlar va muammolarni yuzaga keltirishi mumkin. Suverenitet va hududiy yaxlitlikni saqlashda milliy hududiy chegaralar muhim rol o'ynaydi, shuningdek, global siyosatda davlatlar o'rtasidagi munosabatlar va migratsiya oqimlariga ta'sir ko'rsatadi.

REFERENCES

1. Atoyev, A. *Turkiston jadidchiligi tarixi*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2005.
2. Qayumov, I. *Kokand Avtonomiyasi: milliy davlatchilik sari qadam*. Toshkent: Sharq Noshriyoti, 2010.
3. Bekmurodov, U. *Turkiston mustaqillik harakatlari*. Toshkent: Akademiya, 2008.
4. Alimova, D. A. *XX asr boshida O'rta Osiyo ijtimoiy-siyosiy hayoti*. Toshkent: Fan, 1995.
5. Rasulov, Sh. *Jadidlar merosi va mustaqillik g'oyalari*. Toshkent: Ma'naviyat, 2013.